

Gud omvender stadig folk i folkekirken

En kvalitativ undersøgelse af omvendelser i folkekirkeligt regi

Bacheloropgave på Menighedsfakultet, Aarhus

Lavet af Kristoffer Bruun Simonsen, maj 2013

Vejleder: Jeppe Bach Nikolajsen

"I BA afhandling "Gud omvender stadig folk i folkekirken. En kvalitativ undersøgelse af omvendelser i folkekirkeligt regi" analyserer stud. Theol. Kristoffer Bruun Simonsen på basis af en række kvalitative interviews, hvorfor og hvordan nogle mennesker oplever en "intensifikationsomvendelse" fra at have været kirkefjerne "kulturkristne" til at blive aktive "kirkekristne". Afhandlingen repræsenterer et selvstændigt arbejde på højt fagligt niveau og indeholder analyser, som er meget relevante for folkekirkens arbejde."

Mogens S. Mogensen

Censor, PhD

Indholdsfortegnelse

1.Indledning	3
1.1.Forskningsproblem	3
1.2.Forskningsmateriale	5
1.3.Forskningsmetode.....	6
1.3.1.Interview-guide	6
1.3.2.Analyse-metode	7
1.4.Opgavens struktur.....	7
1.5.Forskningsambition.....	8
2.Analytisk gennemgang af interviews	9
2.1.Annes intensifikationsomvendelse	9
2.2.Birtes intensifikationsomvendelse	10
2.3.Carls intensifikationsomvendelse	12
2.4.Dinas intensifikationsomvendelse	14
2.5.Elles intensifikationsomvendelse	15
3.Tendenser	18
3.1.De udslagsgivende faktorer ved en intensifikationsomvendelse	18
3.1.1.Relationer.....	18
3.1.2.Kristendomskurser	21
3.1.3.Gudstjenester.....	21
3.1.4.Guds indgriben	22
3.2.Adfærdsændringer hos de omvendte	22
3.2.1.Tilværelsesforståelse.....	22
3.2.2.Selvforståelse	23
3.2.3.Kirkeengagement.....	23
3.3.Konklusion.....	24

Abstract.....	26
Bilag 1: Samtykkeerklæring til interviews.....	27
Bilag 2: Brev til respondenter	28
Bilag 3: Interviewguide.....	29
Litteraturliste (selvvalgt pensum).....	30
Litteraturliste (obligatorisk pensum).....	31

Problemformulering

Hvorfor oplever nogle mennesker en intensifikationsomvendelse fra at være kulturkristne til at være kirkekristne eller karismatisk kristne i folkekirkeligt regi, og hvad implicerer en sådan omvendelse for deres adfærd?

Revideret udgave

Dette er en lettere revideret udgave af min bacheloropgave på Menighedsfakultet, Aarhus. Revideringerne består i, at alle bilag med transkriberinger er fjernet og alle involverede kirker er gjort anonyme. Revideringerne er gjort for at beskytte respondenterne i overensstemmelse med samtykkeerklæringen på Bilag 1.

1. Indledning

1.1. Forskningsproblem

Det danske samfund er kendetegnet ved en kultur, der er præget af et historisk tæt forhold mellem kirke og stat. Dette tætte forhold udspringer af den konstantinske æra¹ og medførte, at alle naturligt blev medlem af kirken på baggrund af deres nationale identitet. Historisk set har man derfor kaldt Danmark et kristent land, fordi landet har været en del af den kristne enhedskultur. Følgen af denne tætte sammenslutning mellem kirke og kultur er, at der er kommet mange *passive* medlemmer af kirken. Dette er tydeligt i Den danske Folkekirke,² hvor 79,8%³ af den danske befolkning er medlemmer, mens undersøgelser viser, at kun 2,5% er *aktive* medlemmer.⁴ Undersøgelsesresultatet er dog ikke fuldstændig repræsentativt, da det ikke medregner kirkens mange øvrige aktiviteter ved siden af gudstjenesten. Disse procentsatser viser ikke, hvilken tro der gemmer sig i hjertet på folk. Men tallene afslører, at det er meget forskelligt, hvordan danskerne forstår og bruger deres kirkelige medlemsskab.

Lektor i praktisk teologi ved Københavns Universitet Hans Raun Iversen har indført begreberne *kulturkristendom*, *kirkekristendom* og *karismatisk kristendom* i et forsøg på at karakterisere forholdet mellem forskellige typer kristne i Danmark.⁵

[De *kulturkristne* er kendetegnet ved, at de] står afvisende eller i hvert fald fjernt i forhold til 1) troen på Jesus af Nazareth som Guds søn og menneskers frelser, 2) accept af Bibel og bekendelse som forbindtlige udtryk for kristendom og 3) opslutning [...] omkring kirkens arbejde og gudstjenester.⁶

De *kirkekristne* har derimod et åbent og aktivt forhold til disse tre punkter, særligt ift. deltagelse og tilslutning omkring kirkens liv, hvorfor det i mange sognekirker er denne gruppe, som primært udgør selve menigheden.⁷ De *karismatiske kristne* har ligesom kirkekristne et aktivt forhold til ovenstående tre punkter. Derudover samles de ifølge Iversen ofte i karismatiske bevægelser, og personerne kendetegnes ved at have en brand, "som bliver

¹ Den konstantinske æra begyndte i 300-tallet og betegner den enhed mellem stat og kirke, som opstod i det meste af Europa fra Romerrigets indførelse af kristendommen som statsreligion. Sammen med staten var kirken med til at danne kultur i det meste af Europa, idet de arbejdede sammen på projektet om at skabe det kristne samfund (Ingesman 2000;71-72).

² Fremover bruges: folkekirke.

³ Jævnfør <http://miliki.dk/kirke/kirkestatistik/> – set d. 10. april 2013. Tallet angiver medlemstallet d. 1.1.2012.

⁴ Jævnfør <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/267241:Statistik-om-religion--Nye-tal-paa-kirkegang-og-moskebesoeg> – set d. 10. april 2013. Undersøgelsen er offentliggjort i marts 2007. Tallet angiver, hvor mange blandt hele befolkningen (ud fra 11.393 adspurgte), der ugentligt deltager i gudstjenester.

⁵ Iversen 1999. Dette lidt ukonventionelle referencesystem er valgt for at mindske opgavens antal ord.

⁶ Iversen 1999, 25.

⁷ Iversen 1999, 25.

ved med at opleve – og måske inspirere andre med – nye dimensioner af den kristendom, som alt for let bliver tom trommerum”⁸

Hans Raun Iversens definitioner af forskellige typer kristendom er vigtige i en dansk kontekst, fordi de giver sprog for de varierende opfattelser af, hvad et medlemsskab i folkekirken kan og bør indeholde. Sammenstilles Iversens beskrivelse med undersøgelserne om danskernes aktive engagement i folkekirken, er det tydeligt, at kulturkristendommen udgør den største gruppe. Iversen bruger definitionerne til at påvise, hvordan hver gruppe har forskellige styrker og bidrag til et konstruktivt samspil i folkekirken. Han er forsigtig omkring at tillægge nogen gruppe den *rette* kristendomsforståelse, men fastholder dog, at “uden dem⁹ var kirken ikke kirke, men et tomt hus – en ceremonianstalt uden menighed”.¹⁰

Før den konstantinske æra, hvor samfundet blev samlet i en kristen enhedskultur, repræsenterede kirken en særlig levemåde og verdensforståelse, som var tydeligt anderledes fra omverdenen. I forlængelse af Iversens begreber om forskellige typer kristne i Danmark vil jeg påstå, at kristendommen før den konstantinske æra bedst kan sammenlignes med kirke- og karismatisk kristendom. For den konstantinske periode har ansporet den store gruppe af kulturkristne, som ikke skelner tydeligt mellem deres kulturelle arv og personlige kristne identitet og derfor har et *passivt tilhørsforhold* til folkekirken. Navnet ‘kulturkristne’ er dog en smule unuanceret, da gruppen er særdeles mangfoldig og indeholder en meget varieret selvforståelse og tilgang til folkekirkeligt arbejde. I denne opgave beskriver navnet ‘kulturkristne’ den folkegruppe, som er passive i deres folkekirkelige medlemsskab. Det fokuserer altså *ikke* specifikt på, om man selv vil kalde sig ‘kristen’.

Iversen beskriver de kulturkristne som kirkekristendommens rekrutteringsgrundlag,¹¹ og inden for konversionsforskningen beskrives en sådan rekruttering typisk som en *intensifikationsomvendelse*:

Med begrebet intensifikation betegnes en vækkelsesomvendelse, der aktiverer et bestående religiøst tilhørsforhold, således at et passivt medlem af en religiøs gruppering, for eksempel Den danske Folkekirke, forholdsvis pludseligt bliver aktiv i sit religiøse engagement.¹²

⁸ Iversen 1999, 29.

⁹ De kristne, som aktivt slutter op omkring kirkens liv, herunder primært kirkekristne og karismatiske kristne.

¹⁰ Iversen 1999, 25.

¹¹ Iversen 1999, 32.

¹² Mogensen 2007, 24. Inden for dansk konversionsforskning er begrebet intensifikationsomvendelse primært brugt i forbindelse med en vækkelsesbevægelse, men det vil ikke være et kriterium for min undersøgelse.

På baggrund af denne skelnen mellem kultur-, kirke- og karismatiske kristne vil jeg gennem fem kvalitative interviews undersøge omstændighederne ved en *intensifikationsomvendelse*. I min opgave vil jeg ikke skelne tydeligt mellem kirke- og karismatisk kristendom, da mit fokus er folks øgede aktive engagement i kirken, og ikke hvilken specifik type kristendom, de er skiftet til. Ud fra mit empiriske materiale vil jeg opstille nogle hypoteser for, hvad der er de udslagsgivende faktorer for en intensifikationsomvendelse, og forsøge at indholdsbestemme, hvilke konsekvenser omvendelsen indebærer for deres liv, særligt i forhold deres adfærd. Dermed bliver problemformuleringen for denne opgave:

Hvorfor oplever nogle mennesker en intensifikationsomvendelse fra at være kulturkristne til at være kirkekristne eller karismatisk kristne i folkekirkeligt regi, og hvad implicerer en sådan omvendelse for deres adfærd?

1.2. Forskningsmateriale

Grundmaterialet er fem kvalitative interviews med folk, der alle har oplevet et skifte i deres forhold til folkekirken.¹³ Disse skift er gået *fra* en passiv tilgang til kirken *til* et aktivt engagement i kirken, dvs. en intensifikationsomvendelse fra kulturkristen til kirkekristen eller karismatisk kristen. Jeg har afgrænset mit materiale til medlemmer af folkekirken i Aarhus, der har oplevet deres omvendelse efter 20-års alderen.

Det vil være naturligt at anfægte mit begrænsede materiale; hvorfor ikke lave 100 interviews? Et større empirisk grundlag ville give opgavens konklusioner mere tyngde, præcision og bredde. Jeg er bevidst om denne svaghed, men har udvalgt det begrænsede materiale af hensyn til opgavens omfang. Jeg anser derfor mine interviews som unikke, men *mulige* indfaldsvinkler.¹⁴ Mit håb er, at opgaven kan antyde nogle hypoteser, som kan give grobund for yderligere kvalificering. Fordelen ved det begrænsede materiale er, at det giver bedre mulighed for at gå i dybden med det enkelte interview. Jeg har interviewet hver person én gang af cirka en times varighed.

Jeg fandt mine respondenter ved at tage kontakt til præster eller ledere for kristendomskurser i syv forskellige kirker i Aarhus, og ved at udsende en forespørgsel i nogle af kirkernes facebookgruppe. Alle respondenter er anonyme, og har fået følgende navne: Anne, Birte, Carl, Dina og Else. Navnene angiver respondenternes køn.¹⁵ Derudover har jeg beskyttet andre identificerende træk, hvor dette er blevet ønsket af respondenteren.

¹³ Herunder gælder også valgmenigheder.

¹⁴ Grube & Østergaard 2006, 103

¹⁵ Dermed er 80% af mine interviews med kvinder. Dette kan antyde en svaghed ved opgaven, fordi det giver et ensidigt billede i forhold til kønnene. Omvendt var det en markant fordeling i tilbagemeldingerne på min henvendelse, at over 80% var kvinder.

Dette gælder eksempelvis alle kirkernes navne, der i denne udgave blot omtales som 'valgmenigheden' eller 'folkekirken'.

Bilag 1 udgør en samtykkeerklæring, hvori jeg redegør for de officielle retningslinier mht. respondentens rettigheder ved mine interviews og den efterfølgende behandling.¹⁶

I den oprindelige opgave havde jeg fire bilag indeholdende transkriberinger af mine interviews, men disse bilag er udeladt fra denne udgave for at beskytte respondenterne. Derfor har jeg også fjernet alle henvisninger til bilagsmaterialet i denne udgave. Jeg har ikke transskriberet mine interviews fuldstændig ordret, men i enkelte tilfælde omformet til en mere formel skriftlig stil, særligt hvis der var hyppige gentagelser eller pas-sager uden relevant information. Jeg har dog været yderst bevidst om at bruge respondent-ens egne ord, for ikke at tillægge andre konnotationer. Jeg har ikke medtaget pauser, beton-inger og følelsesudtryk.¹⁷

1.3. Forskningsmetode

Jeg vil benytte den type kvalitative forskningsinterview, der kaldes "det halvstrukturerede livsverdensinterview. Det defineres som *et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener*".¹⁸ Målet med mine interviews er, at respondenterne gennem en dynamisk samtale formulerer deres egne opfattelser af deres omvendelse og de adfærdsmæssige konsekvenser.

1.3.1. Interview-guide

Min interviewstrategi er at indlede forskellige temaer med at stille åbne spørgsmål, der er formuleret på baggrund af problemformuleringen, og derefter forfølge deres svar kritisk, ved at efterspørge specifikke eksempler samt stille opfølgende og fortolkende spørgsmål. Dette er en fænomenologisk tilgang til respondenterne, hvor jeg møder dem med åbenhed og uden bestemte forventninger. På den måde vil jeg efterstræbe at undgå ledende spørgsmål, fordi det uforvarende vil kunne forme det svar, som bliver givet. Dog kan enkelte ledende spørgsmål blive relevante for at verificere deres fortolkninger.

De åbne spørgsmål, som udgør rammen for mine interviews er:

1. Fortæl om din omvendelse, sådan som du husker den?
2. Hvad var udslagsgivende for, at du blev omvendt?
3. Hvordan vil du beskrive dit forhold til folkekirken nu?

¹⁶ Det er lavet på baggrund af Kvale 1997, 116-124; 250-252 og Jacobsen 2010, 160.

¹⁷ Kvale 1997, 171.

¹⁸ Kvale 1997, 19. Kursivering original.

4. Hvilken forskel gør dit nye forhold til kirken i din hverdag?

Disse spørgsmål fremgår af spørgsmålsoversigten på bilag 2, som blev givet til respondenterne et par dage før interviewet. Bilag 3 udgør min egen interviewdisposition samt de opfølgende spørgsmål, som jeg i udgangspunktet vil fokusere på. Listen af spørgsmål er dog hverken udtømmende eller bindende, men beregnet som en huske- og inspirationsliste.

1.3.2. Analyse-metode

Jeg vil benytte en ad hoc-meningsskabende analyse af mine interviews, hvilket indebærer et frit samspil af forskellige analyseteknikker. Først vil jeg kvalificere, hvordan hvert enkelt interview belyser min problemformulering ved at pointere afgørende passager i deres omvendelseshistorie og beskrive mit helhedsindtryk af de enkelte interviews. Efterfølgende vil jeg ud fra en komparativ analyse undersøge mulige mønstre mellem respondenternes overvejelser og omvendelseshistorier.¹⁹

Der vil være en risiko for, at respondenternes svar giver direkte modstridende informationer eller oplevelser, men dette vil jeg opfatte som en styrke ved min forskningsmetode, fordi det skildrer respondenternes mangfoldighed og subjektive virkelighed. Det afgørende spørgsmål er, hvordan der opnås pålidelig og gyldig viden ved hjælp af de interagerende personers forskellige opfattelser.²⁰

Det vil være en naturlig indvending mod min undersøgelse at spørge, hvorvidt mine interviewresultater vil være generaliserbare til andre kirker? Statistisk set har undersøgelsen et meget spinkelt empirisk grundlag, hvilket er undersøgelsens største svaghed. Men jeg mener, det er holdbart at lave en *analytisk generalisering*, hvor jeg ud fra komparation af de forskellige interviewresultater kan angive nogle vejledende hypoteser for intensifikationsomvendelser. Holdbarheden af analytisk generalisering "afhænger af, hvor relevante de sammenlignede kendetegn er".²¹

1.4. Opgavens struktur

Jeg har inddelt opgaven i tre hovedafsnit. Det første hovedafsnit er denne indledende baggrundsbeskrivelse samt redegørelse for forskningsmateriale og -metode.

I andet hovedafsnit gennemgår jeg vigtige pointer fra mine interviews. Gennemgangen af mit forskningsmateriale vil være styret af min problemformulering, sådan at hvert enkelt interview forsøger at give sin vinkel på, hvorfor respondenterne blev omvendt og hvilke adfærdsmæssige konsekvenser, det har fået.

¹⁹ Kvale 1997, 201.

²⁰ Kvale 1997, 21.

²¹ Kvale 1997, 229.

I det tredje hovedafsnit vil jeg undersøge, om der er tendenser i forskningsmaterialet og derudfra udfolde nogle tentative hypoteser, der angiver det udslagsgivende i en intensifikationsomvendelse, samt hvilke konsekvenser det får for de omvendtes adfærd.

1.5. Forskningsambition

Det må være folkekirkens ønske, at folk benytter sig af og engagerer sig i kirkens liv og muligheder. Min ambition er ikke at formidle det færdige svar på, hvordan dette kan lykkes; dertil er mit empiriske grundlag for smalt. Desuden er det mig magtpåliggende at udtrykke stor bevidsthed om Guds rolle i forbindelse med omvendelser, fordi frugterne i kirkens tjeneste altid er båret af Guds velsignelse, hvorfor jeg principielt set ikke tror, at man kan opstille en færdig formel for, hvordan der kommer flere omvendelser og større engagement. Men jeg håber at kunne angive grobund for videre studier, som den enkelte kirke selv kan være med til at udfolde i deres lokale kirkepraksis.

2. Analytisk gennemgang af interviews

Grundmaterialet til denne analyse er mine fem interviews. Formålet med analysen er at undersøge, hvordan hvert enkelt interview belyser den overordnede problemformulering.

2.1. Annes intensifikationsomvendelse

Det var en kognitiv interesse efter at lære mere om, hvad kristne selv tænker om Bibelen og deres tro, der begyndte den proces, som førte til Annes omvendelse. Anne takkede 'ja' til en invitation om at komme med på et Intro-kursus til kristendommen, selv om hun frygtede at blive mødt med fordømmelse fra de kristne. Frygten skyldtes, at hun kendte kristendommen som en masse regler om, hvad man ikke må, og var hun uenig med den officielle holdning på valgmenighedens hjemmeside vedrørende flere spørgsmål, for eksempel synet på homoseksuelle og abort. Men det første møde med de kristne på Intro-kurset var positivt:

Der var rigtig god plads til mig, da jeg kom. De var meget bevidste om, at verden ikke bare er sort-hvid, og de gav mig en god forståelse for, at Bibelen og deres tro var grundlag for deres overbevisning, og at de ikke havde en fordømmende tilgang til andre mennesker.

Derfor fortsatte Anne med at følge sin interesse for kristendommen, hvor to faktorer spillede en vigtig rolle:

1. Anne fik to gode relationer gennem Intro-kurset: "[Vi] brugte rigtig meget tid sammen [...] – fordi de brugte meget tid på mig. Det betød meget for mig". Anne er bevidst om, at disse relationer lagde grobunden "for, at der kunne ske noget mere".
2. Tidligere havde Anne kun erfaret gudstjenester i folkekirken som kedelige, men i Valgmenigheden oplevede hun, at folk var meget personligt involverede i lovsangen, hvilket overvældende hende. Derudover virkede prædiken relevant ift. noget i Annes liv, som hun inderligt fortrød., fordi den var forståelig og hjalp hende til at se på sig selv med nye øjne. Dette indikerer, at Anne gennem gudstjenesten både blev drevet af en karismatisk form for kristendom, fordi hun kunne fornemme folks følelser ved lovsangen, og af den frigørelse fra skyld, som evangeliet indebærer.

Når Anne ser tilbage på sin omvendelse, opfatter hun det entydigt som en proces, der var intensiv og forholdsvis kort. Skillelinien, som medførte omvendelsen, var en drøm, hvori Gud talte til Anne. Drømmen kom kort efter en aften på Intro-kurset, hvor de netop havde talt om, hvordan Gud taler til mennesker. I første omgang var Anne frustreret over emnet, fordi hun ikke selv oplevede Gud tale. Men efter drømmen var Anne slet ikke i tvivl om, at

det var Gud, som havde talt til hende. Derfor angiver Anne den 19. marts 2010 som hendes omvendelsesdato.

Anne er ikke tvivl om, at det var Gud, der omvendte hende. Hun vil dog ikke undervurdere betydningen af, at det kristne fællesskab tog åbent imod hende, på trods af hendes frygt for at blive mødt med fordømmelse, fordi hun tænkte og handlede anderledes.

Omvendelsen medførte en markant adfærdsændring i Annes liv:

Jeg oplevede det meget tydeligt sådan, at jeg ikke bare kunne blive kristen og så lade tingene være, som de altid har været. Det kom selvfølgelig lidt hen ad vejen. Men for mig var der ingen tvivl om, at Gud ved, hvad der er bedst for mig, og derfor måtte jeg gøre, som Gud gerne vil have det, selv om jeg ikke altid selv forstod det. Det at gå i byen og drikke sig fuld, ændrede sig nærmest fra den ene dag til den anden.

Anne følte sig utroværdig og fik dårlig samvittighed over for Gud, hvis hun kaldte sig kristen og samtidig forsøgte at finde smuthuller til at leve, som hun ville. Derfor endte Anne med at flytte fra sin lejlighed for at lave et åbent hjem sammen med Ole, hvor de bl.a. afholdt Intro-kurser og søndags-brunch. Anne flyttede fra sin gamle lejlighed for at gøre op med den materialisme og livsforståelse, som definerede dem. Opgøret antyder, at Annes adfærdsændring efter omvendelsen var motiveret af, at hun fik en ny tilværelsesforståelse.

For nogle af Annes veninder og familie var det svært at acceptere de drastiske ændringer i Annes liv, hvilket medførte svære relationer eller konflikter. Det havde en positiv effekt på familieforholdet, at familien mødte nogle af Annes venner fra kirken.

Annes engagement i kirken voksede eksplosivt efter omvendelsen, hvilket betød, at hun hurtigt blev inddraget i kirkens fællesskab, hvor nogle næsten blev som en lille ny familie. Anne beskriver sig selv som 'discipel' og 'Jesus Freak' efter omvendelsen, hvilket indebærer, at hun tydeligt vil efterfølge Jesus i sin hverdag og efterleve missionsbefalingen.

Samlet set står det klart, at processen omkring omvendelsen langt fra stoppede for Anne i det øjeblik, hun begyndte at kalde sig kristen. Der skete markante adfærdsændringer fra den ene dag til den anden, mens andet ændrede sig langsomt hen ad vejen.

2.2. Birtes intensifikationsomvendelse

Bibelen stod på reolen i stuen hos Birtes forældre, men familien snakkede hverken om kristendommen eller tog aktiv del i kirkelivet. Omkring konfirmationsalderen havde Birte dog en kortvarig interesse for Gud, fordi hun søgte efter noget, som manglede. Efter gymnasiet fik Birte en kristen kæreste og flyttede til Aarhus, hvor hun mødte mange aktivt engagerede kristne. Deres mange invitationer ansporede straks en ny søgen efter Gud, og til

en rytmisk gudstjeneste i Folkekirken fandt hun det *hjem*, hun søgte. Birte blev meget overvældet over det store fremmøde, den gode atmosfære og en prædiken, som hun kunne forstå.

Sideløbende med gudstjenesterne i Folkekirken deltog Birte i et kristendomskursus i en frikirke. Kristendomskurset gav hende en større forståelse af Bibelen, og efter en samtale med frikirkens pastor, hvor pastoren udfordrede Birte til at tage imod Jesus som sin frelser, begyndte hun at kalde sig kristen. Birte angiver to primære bevæggrunde til, at hun blev omvendt:

1. Hun ville gerne være en aktiv del af det kristne fællesskab i Folkekirken, frem for blot et passivt medlem, og udtrykker: "Jeg følte mig meget som en passiv kristen, der blev slæbt med til forskellige steder. Derfor ville jeg gerne træffe mit eget aktive valg om at tilhøre Jesus og kirken". Ønsket om at træffe sit eget aktive valg kan antyde, at Birte følte sig anderledes ved ikke at være en aktiv del af fællesskabet.
2. Troen på, at Jesus faktisk døde på korset for hendes skyld, blev vigtig, da Birte fik spørgsmålet om, hvorvidt hun havde taget imod Jesus som sin frelser. Dette indikerer, at Birte blev omvendt, fordi hun fik troen på evangeliet om, at Jesus frigør mennesket fra skyld, og tilmed fik en nærmest fysisk oplevelse af, at en byrde lettede sig fra hendes skuldre.

Birte er bevidst om, at omvendelsen og mødet med de kristne veninder i Aarhus igangsatte mærkbare adfærdsændringer i hendes liv. Hun vil nu kalde sig 'discipel', og beskriver et billede med en fjer, som blev lagt på hendes skuldre i stedet for byrden med bekymringer. Fjeren angiver en forpligtelse til at være god mod andre og hjælpe andre med at tage imod Jesus. Hun begrundet forpligtelsen med, at Gud er blevet hendes guide i livet. Forskellen i Birtes handlemønster før og efter omvendelsen kom tydeligt til udtryk i forbindelse med en episode, hvor hun var blevet dårligt behandlet af en veninde:

Jeg vidste godt, hvordan 'mit gamle jeg' ville reagere, men jeg ville ikke følge den levevej. I den situation fik jeg en helt klar fornemmelse af, at jeg hørte Gud tale. Jeg kunne bare mærke, at det var Gud, og jeg var slet ikke i tvivl.

Overordnet set gav omvendelsen også nogle kognitive forandringer for Birte, som motiverede en ændret adfærd, omend adfærdsændringerne ikke var direkte synlige:

1. Birtes selvforståelse blev styrket, så hun ikke længere vil opretholde en facade ved at bruge løgn.
2. Birte har fået en større bevidst om taknemmelighed sådan, at det nu er blevet hendes primære tilgang til livet.

3. Der er kommet en forskel i, hvad Birte tænker om alkohol, men ikke en synlig ændring i hendes adfærd:

Jeg har [...] ændret mine tanker om alkohol. Hvis man ser det udefra, kan man ikke se nogen forskel. I gymnasiet drak jeg ikke så meget alkohol på grund af min sukkersyge [...]. Men nu drikker jeg ikke alkohol, fordi jeg ikke vil give Satan en mulighed for at påvirke mig, når jeg er svag.

Birtes primære engagement i Folkekirken ligger fortsat i gudstjenestefællesskabet. Derudover er hun med i kirkens ungdomsfællesskab, og har gennemført endnu et bibelgrundkursus, fordi det er vigtigt for hende at have nogen, som hun kan diskutere bibeltekster eller temaer i kristendommen med.

2.3. Carls intensifikationsomvendelse

Carls historie er kendetegnet ved, at der har været et tæt samspil mellem hans kamp for at få en bedre adfærd og hans forhold til kristendommen. Forud for Carls endelige omvendelse har været et forløb på 20 år, hvor han har kæmpet både med og mod kristendommen. Carl fik sin første åbning for kristendommen i 1999, da Lone, Carls nære ven gennem mange år, bad for ham med håndspåbyggelse: "Efter det vidste jeg, at Jesus findes. For jeg kunne mærke ham," siger Carl, selv om han ikke vil betegne sig selv som kristen på det tidspunkt. Oplevelsen motiverede ham til at følge et Alpha-kursus i Folkekirken:

[Kurset] hjalp mig et stykke hen ad vejen, men skabte også en masse problemer for mig. For jeg havde svært ved at give slip på min gamle vanetænkning og min gamle verdensforståelse. Derfor konfliktede det meget mellem disse nye erfaringer og min gamle vanetænkning. [...] Jesus var alt for besværlig, og der blev stillet alt for mange krav.

Mødet med kristendommen og dens livsforståelse, særligt ift. lydighed, næstekærlighed og ansvarlighed, gav Carl nogle efterlevelsescrav, som han ikke var klar til at følge. Konflikten med hans gamle vanetænkning og handlemønstre følger stadig Carl i dag, men siden hans omvendelse har han fået en gennemgående motivation for at ændre adfærd. Motivationen er fremkommet i et samspil af to primære faktorer og hænger uløseligt sammen med hans bevæggrunde for at blive omvendt:

1. Lone har spillet en helt uvurderlig rolle i Carls liv. Relationen med Lone har dannet grobund for hele Carls omvendelsesproces og adfærdsændring. Hun har trofast bedt for Carl, inviteret ham med til gudstjeneste, og hjulpet ham til at tage afstand fra alt det

dårlige i hans liv. Lones støtte og lysende eksempel har gjort Carl mindre materialistisk og hjulpet ham til at handle godt mod andre.

2. Carl beskriver sin fortid meget voldsomt, og kalder ligefrem sin far for 'gift for sjælen'. Carl begrundet sin nye levestil ved at sige: "Jeg er bange for at falde tilbage i mørket og håbløsheden, som styrede mig førhen. Jeg er bange for at falde fra frelsen og ende i fortabelse". Derfor er Carls nye adfærd stærkt motiveret af et opgør med hans fortid og en frygt for at miste livet med Jesus.

Carls endelige omvendelse skete den 4. februar 2013, hvor han læste en takkebøn i salmebogen. Takkebønnen blev som en åbenbaring, hvor Jesu kærlighed blev personlig for ham, og hvor han forstod, at Jesus har skabt alle hans evner. Carl beskriver omvendelsen som et nyt håb:

Før følte jeg altid, at afgrunden var lige under mig, [...] men nu er der kommet et håb om, at det kan blive anderledes. Det er fundamentet, som jeg i dag kan mærke er anderledes. Der er stadig mørke dage, men nu har jeg et håb om frelse.

Dette håb om frelse og takkebønnens indhold viser, at Carl blev omvendt, da han opdagede Guds skaberrolle, tilgivelse og herredømme over onde magter. Carl vidste, at han havde brug for hjælp til at sætte ham fri fra al hans skyld. Carl påpeger også, at forbønnen fra menighedsfællesskabet i Folkekirken forandrede meget. I det hele taget har Folkekirken spillet en stor rolle for Carl, idet hans kirkeengagement accelererede efter en rørende oplevelse til en rytmisk gudstjeneste i påsken 2012:

Jeg græd det meste af tiden. Det var både overvældende, at der var så mange mennesker, og at der var så meget lovsang. [...] Prædikenen var noget helt andet [end i andre tidligere folkekirker] – det berørte mig meget, og jeg følte, at jeg kunne tage noget med hjem. Det havde jeg aldrig oplevet før.

Carls primære modstand mod kristendommen er først og fremmest indeholdt i hans opgør mod kristentroens efterlevelsescrav og gamle vanetænkning. Derudover er det bemærkelsesværdigt, at Carl kommet med i et fællesskab i Indre Mission, men samtidig er meget bevidst om ikke at gøre fuldstændig som 'dem', fordi han ikke kan udstå den gamle indremissionske fordømmelse. Det antyder, at fællesskabet i Indre Mission har taget åbent imod Carl, men *samtidig* har formidlet den kristne etik på en måde, som Carl har oplevet fordømmende. Samlet set står det klart, at Carl har gennemgået en lang proces frem mod sin omvendelse, sideløbende med en række markante adfærdsændringer.

2.4. Dinas intensifikationsomvendelse

Denne omvendelseshistorie udskiller sig ved, at Dina anfægter ordet omvendelse, fordi hun har opfattet sig selv som kristen det meste af sit liv, og allerede i de unge år var påvirket af den kristne tro i sine etiske valg. Men kristendommen spillede ingen synlig rolle i Dinas familie i løbet af hendes barndom, og Dina afskrev Gud fuldstændig i en tre-årig periode i løbet af studietiden. Dette forbehold over for Gud varede, indtil hun blev inviteret til kirkekaffe efter en gudstjeneste i Folkekirken. Til kirkekaffen var der ingen af Dinas jævnaldrende, men sammenkomsten gjorde hende opmærksom på, at man kan have et fællesskab gennem kirken. Derfor bad Dina til Gud om at møde nogle kristne mennesker. Kort efter fik Dina invitationer til kirkelige arrangementer fra tre forskellige kristne venner, hvilket blev starten på Dinas omvendelse. Herefter begyndte hun at komme fast i en valgmenighed, og i løbet af den første tid var der tre elementer, som særligt motiverede Dina til at blive aktivt engageret i valgmenigheden:

1. Dina følte sig set og værdsat af fællesskabet, fordi hun allerede første gang blev budt velkommen i kirkedøren. Kirkefællesskabet bestod desuden af Dinas jævnaldrende, hvilket gav hende kristne venner at spejle sig i.
2. Præstens beskrivelse af syndsbeholdelsen til den første gudstjeneste gav Dina frihed og plads til *også* at medbringe alt det onde og dårlige i hendes liv. Det var en meget konkret påtale af synden i menneskers liv, som Dina ikke før havde mødt.
3. Kirken havde et åndsrevet fællesskab. Selv om personer i fællesskabet ikke umiddelbart selv var bevidste om det, var Dina ikke i tvivl, for hun kunne mærke Helligåndens tilstedeværelse:

Der var en meget stor indbyrdes kærlighed, og jeg fik altid en fornemmelse af, at disse mennesker havde noget, som jeg også ville have. Først havde jeg ikke noget navn for det, men nu har jeg lært, at man vil kalde det Helligånden.

Dinas engagement i valgmenigheden voksede hurtigt, og hun kom både med i en gudstjenestegruppe og en cellegruppe, som udsprang af et Alpha-kursus. Disse grupper fik stor betydning for Dinas fortsatte tilhørsforhold til kirken, da gudstjenestegruppen gav hende en fornemmelse af, at hun kunne bidrage, mens cellegruppen udviklede sig til at blive hendes primære fællesskab, hvor hun kunne dele alle slags oplevelser uden at føle sig dømt.

Det var et varemærke for valgmenigheden, at den ville have stor åbenhed. Alligevel opstod der en kompleks problemstilling mellem valgmenighedens ønske om at være åben og Dinas oplevelse af at blive dømt af fællesskabet. Derfor blev tiden i valgmenigheden meget konfliktfyldt. Konflikten udsprang af, at Dina ikke kunne blive fuldgældigt medlem af valgmenigheden, fordi hun boede sammen med sin kæreste:

Jeg havde en følelse af, at det kun lige netop var mig, der var tilstrækkelig meget syndet til, at det ikke kunne tilgives. Derfor skulle jeg i helvede. Selvfølgelig følte jeg mig dømt.

Det har altafgørende betydning for Dina, at *kun* Gud kan dømme mennesker til helvede, men for Dina lignede det, at kirkefællesskabet "sorterede [synd] i, hvad der er vigtigt, og hvad man skal se stort på". Det gjorde billedet af, hvilken adfærd, der er *tilladt* for kristne, meget mudret for Dina.

Valgmenigheden endte med at lukke efter et par år, men inden da ændrede valgmenigheden sin formulering mht. at bo sammen med en kæreste. Det var stadig en uønsket adfærd, men valgmenighedens konsekvens af det blev anderledes. For Dina betød det, at hun kunne forlade kirken uden en domsskrivelse over hovedet.

Tiden i valgmenigheden har hjulpet Dina ift. bibellæsning, sådan at Bibelen nu udgør en autoritet, som hun gerne vil efterleve. Alligevel gik der to år, hvor hun ikke havde mod på at komme i et nyt kirkefællesskab, fordi hun frygtede endnu en oplevelse af fordømmelse, men i løbet af de to år fastholdt Dina kontakten med sin cellegruppe. Nu er Dina blevet aktivt engageret i Folkekirken, hvilket hun har stor glæde af, men siger samtidig: "Jeg har stadig svært ved ikke at opfatte mig selv som én, der står uden for det egentlige kristne fællesskab".

Samlet set står det klart, at Dina har fået et væsentligt større aktivt engagement og tilhørsforhold til kirken. Processen begyndte med tre forskellige invitationer og fortsatte i valgmenigheden, men implicerede også en vanskelig konflikt, fordi valgmenigheden i Dinas tilfælde ikke lykkedes med at formidle deres åbenhed for nye til en tydelig *anerkendelse af alle* mennesker, uanset deres fortsættende livsførelse.

2.5. Elses intensifikationsomvendelse

Else betegner sig selv som kulturkristen i sin barndom, fordi kristendom kun var et stort sæt regler i Elses optik. Startskuddet til den proces, som medførte Elses omvendelse, blev motiveret af to omstændigheder:

1. Forholdet til hendes kristne kæreste, Viggo, og resten af Viggos familie. Viggo har ofte bedt for Else, og derudover har Else lært meget om kristne værdier gennem Viggos familie, hvilket hun har sat stort pris på.
2. I forbindelse med de afsluttende eksaminer i gymnasiet oplevede Else to gange, at Gud gav hende "en underlig følelse af fred", fordi hun havde bedt til Gud.

Elses omvendelse skete den 16. juli 2012, da hun hørte Shane Claiborne forkynde på SommerOase:

Det virkede fuldstændig som om, at nogen åbnede hele kristendommen for mig, så jeg forstod, at det handler om kærlighed. Guds kærlighed til mig, og Guds kærlighed til andre mennesker gennem mig.

Efter Claiborne's forkyndelse havde Else egentlig mest lyst til at gå, fordi hun følte, der var et stort blinkende skilt over hendes hoved med ordene 'ikke kristen'. Men efter Claiborne's forkyndelse havde Else en stærk følelse i kroppen af, at Claiborne skulle bede for hende:

Efter Shane's forbøn var jeg helt oppe at køre. Jeg var simpelthen så glad, og jeg kunne slet ikke lade vær med at sige det til alle, jeg mødte. [...] Efterfølgende er jeg blevet helt klar over, at jeg faktisk gav mit liv til Gud den dag.

Efter Elses omvendelse kom hun og Viggo med på et Alpha-kursus i en valgmenighed. Mødet med valgmenigheden har været et vigtigt skridt for Else, hvor hun har fået stor lyst til at være i kirken. Else bliver næsten altid rørt af lovsangen til gudstjenesterne, og siger: "Jeg er overbevist om, at det skyldes Guds stærke nærvær og fællesskabet om at tilbede Gud". Det er afgørende for Else, at prædikenen og sangene er relevante og forståelige. Derudover har Else fået stor hjælp gennem forbøn til gudstjenester i kirken og mødet med de mange jævnaldrende i kirken, som hun kan spejle sig i.

I dag kalder Else sig selv 'radikal kristen', og hun spekulerer ofte over, hvordan troen på Gud kan få tydelig indflydelse på hendes liv. Denne indflydelse kommer til udtryk på tre forskellige måder i Elses liv:

1. Elses overordnede livsforståelse og livsførelse har ændret sig markant siden omvendelsen:

Jeg mistede al materiel glæde, for materialisme var pludselig ikke vigtigt mere. Da jeg fik Gud, vidste jeg nemlig med mig selv, at jeg havde fået alt det, som jeg skulle bruge.

Else udtrykker, at hun har fået en helt ny glæde ved livet, og er blevet mere selvsikker og ubekymret over for andres tanker om hende, fordi hun ved, at der altid er én, som elsker hende. Else spekulerer ofte over, hvordan hun kan hjælpe andre mennesker, og er motiveret af, at hun opfatter:

"[Hjælp og omsorg som] den bedste måde at give folk en forståelse for, at kristendommen handler om et kærlighedsforhold fra Gud og til Gud, og ikke blot om at følge en masse regler".

Alpha-kurset har været et vigtigt sted for Else i denne indlæringsproces, fordi kurset har hjulpet hende til at finde svar på mange nye spørgsmål om kristendommen og om, hvordan hun skal leve sit liv. Else har eksempelvis lært, at tvivlen er en helt naturlig del af troen, og at kristne godt kan nyde en øl sammen med hinanden, selv om hun ikke længere vil drikke sig fuld. Samtidig har Else haft en god oplevelse med at kunne bidrage positivt, fordi hun nu er blevet gruppeleder på et nyopstartet Alpha-kursus.

2. Else havnede i en kompleks problemstilling om, hvordan hun skulle forholde sig til, at hun boede sammen med sin kæreste. Else mener, at der er en uoverensstemmelse mellem, hvordan den kirkelige tradition forholder sig til spørgsmålet om at bo med sin kæreste, og hvad Bibelen siger om ægteskab. I Bibelen har Else ikke fundet nogen beskrivelse af en bestemt vielsestradition. Derimod hæfter hun sig ved, at Jesus aldrig afviser de prostituerede. Overordnet set har Elses syn på ægteskabet ændret sig siden omvendelsen, men hun føler alligevel, at kirken fremhæver bestemte synder som værre end andre, når valgmenigheden afviser at give Else medlemskab, hvis hun bor sammen med sin kæreste. Det er et problem for Else, fordi det virker som en meget dømmende og regelbunden tilgang til mennesker. Generelt oplever Else dog, at hun er blevet mødt med stor åbenhed i valgmenigheden, hvor mange har været villige til at diskutere emnet med hende, uden at fordømme hende. Samtidig er Else meget bevidst om, at problemstillingen *ikke* fjerner hendes lyst til at komme i kirken.
3. Elses forhold til sin familie har været kompliceret siden omvendelsen, fordi Else ikke føler, at hun kan være helt åben omkring sit nye forhold til kirken. Elses forældre frygtede straks, at kirken var sekterisk, fordi det var en valgmenighed, mens Else oplevede, at det var mere overkommeligt og relevant at komme i valgmenigheden frem for en almindelig folkekirke.

Samlet set står det klart, at Elses omvendelsen fik synlige konsekvenser for hendes adfærd og livsforståelse. Samtidig har Else mødt udfordringer ift. valgmenighedens ægtesskabsetik og i forholdet til sin familie.

3. Tendenser

Mit umiddelbare indtryk af de fem ovenstående omvendelseshistorier er todelt. På den ene side er det tydeligt, at *ingen* omvendelser er identiske. På den anden side fremkommer der nogle klare mønstre, som gentages i de forskellige historier. Denne dobbelthed indikerer, at der reelt set er nogle parametre, som den enkelte kirke kan investere i for at øge antallet af intensifikationsomvendelser. Samtidig kan det *ikke* bruges som en sikkerhedsgarant for, at der – straks eller overhovedet – vil ske en vækst i antallet af omvendelser eller aktive i kirken, for dertil er den enkelte omvendelse for forskellig og afhængig af Guds indgriben.

Alle fem respondenter angiver en bestemt dato eller episode, som den udslagsgivende skillelinje til, hvornår de blev omvendt. Samtidig er det bemærkelsesværdigt, at alle fem omvendelsestilfælde *både indebærer en proces hen imod omvendelsen og en proces efter omvendelsen*.²²

3.1. De udslagsgivende faktorer ved en intensifikationsomvendelse

I det følgende vil jeg ud fra fire overordnede temaer beskrive de tendenser, som kommer til udtryk i min undersøgelse over udslagsgivende motivationsfaktorer i forbindelse med en omvendelse. De fire temaer er: Relationer, kristendomskurser, gudstjenester og Guds indgriben.

3.1.1. Relationer

Alle fem respondenter har haft *relationer*, som spillede en afgørende rolle i forbindelse med deres omvendelse. For det første er det gennem relationer til folk i kirken, at alle respondenterne har modtaget *personlige invitationer* til gudstjenester eller kristendomskurser. Der er forskellige årsager til, at respondenterne tog positivt imod invitationerne, men fællesnævneren er, at tilhørsforholdet til den enkelte kirke er ansporet af relationer, som har videregivet personlige invitationer.²³

For det andet understreger fire ud af fem respondenter betydningen af, at der er et *fællesskab af jævnaldrende*, som de kan spejle sig i og blive en del af. Jeg havde egentlig forventet, at flere ville anføre fællesskaber på tværs af alder og sociale skel som tiltrækkende, men kun Carl nævnte glæden over kirkefællesskabet med børn som betydningsfuldt. Dette antyder vigtigheden af, at den enkelte menighed proaktivt laver grupper for jævnaldrende.

²² For tre ud af fem respondenter i min undersøgelse varede processen hen imod omvendelsen kun få måneder. Det er dog svært at udlede nogle generelle tendenser deraf. Grube & Østergaard fremhæver, at længden af omvendelsesprocessen varierer meget i deres undersøgelse, i forhold til "den engelske undersøgelse 'Finding Faith Today', som er foretaget i 1990-1991 og baserer sig på besvarelser fra ca. 500 respondenter, der var blevet en aktiv del af kirken i England" (Grube 2006, 107).

²³ Grube & Østergaard (2006, 105-107; 114) fremhæver også de 'betydende andre' som afgørende for, at der igangsættes en aktiv søgeproces.

Mødet med de kristne fællesskaber viser sig i tre²⁴ ud af fem tilfælde at indebære en kompleks problemstilling mellem den enkelte kirkes åbenhed over for nye folk med en ubibelsk²⁵ levevis, og den enkelte kirkes forpligtelse²⁶ til at vejlede om bibelsk levevis.²⁷ Hertil kommer valgmenighedernes særlige krav til medlemskab, som for to ud af tre respondenter²⁸ virkede som en personlig fordømmelse, og blev modtaget som en afgørelse om frelse eller fortabelse. Den problemstilling rejser spørgsmålet om, hvordan kirker og kristne fællesskaber kan følge Jesu eksempel ved at være tydelige om en etisk forkyndelse og tilværelsesforståelse, og samtidig møde mennesker uden fordømmelse?²⁹ Det er et spørgsmål, som kræver langt mere bearbejdelse, end jeg har mulighed for i denne opgave. Men jeg vil give et kort bidrag ud fra mine respondents erfaringer.

Det er Dina og Else, som primært har oplevet problemstillingen med at føle sig fordømt i kirken,³⁰ selv om ingen af kirkens præster har ønsket at fordømme dem. Det har begge oplevet fordømmelsen gennem en valgmenighed, hvilket betyder, at sognekirkerne ikke er direkte ramt af problemstillingen i min undersøgelse. Det kan have forskellige årsager, der formentlig ligger i spændingsfeltet mellem en reelt vellykket åbenhed eller en manglende etisk vejledning om bibelsk levevis. Men forklaringen *kan også* tænkes at ligge netop i valgmenighedernes krav ved medlemsoptagelse. Dina og Else beskriver deres respektive kirkers behandling af synd som en vilkårlig sortering, hvor kirken gør bestemte synder værre end andre. Det antyder, at kirkefællesskabet i nogle tilfælde kan opleves som en 'ghetto', hvor det er uklart for den udefrakommende, *hvilke steder i Bibelen, der legitimerer en bestemt adfærd og motiverer kirkens medlemskrav*.

Jeg mener, at denne oplevelse er et vigtigt korrektiv. Den uklarhed, hvor den enkelte menigheds medlemskrav eller kirketugt virker vilkårlig og frit opfundet, opstår

²⁴ Dette er Carl, Dina og Else.

²⁵ Dette afhænger naturligvis af den enkelte kirkes tolkning af bibelsk levevis. Derfor er betegnelsen 'ubibelsk' unuanceret set i et bredt kirkeligt perspektiv. Ud fra min undersøgelse dækker betegnelse her *primært* over den problemstilling, at man flytter sammen med sin kæreste, uden at være gift.

²⁶ Dette er et mønster omkring Jesus, hvor han *både* har en fuldstændig banebrydende berøring og invitation til *alle*, og *samtidig* stiller meget strenge krav til discipelskab. Eksempelvis Matt 16,24-28; 19,16-30. Derudover Paulus' formaninger i 1 Kor 5-6; 1 Tim 1,3-11; 4,12-16.

²⁷ Spændingen i denne problemstilling skal ligeledes ses som en udtryk for den sociologiske spænding ethvert fællesskab har mellem *Bounded Set* (at et fællesskab samles indenfor en bestemt grænse, hvor folk kategorisk er uden- eller indenfor) og *Centered Set* (at et fællesskab har fælles retning mod et centrum, uden faste grænser for at være uden- eller indenfor). Jævnfør Paul Hiebert 1978.

²⁸ Her er kun Anne, Dina og Else aktuelle, fordi de har haft tilknytning til en valgmenighed.

²⁹ Jævnfør Luk 19,1-10; Joh 4,1-42.

³⁰ Derudover er problemstillingen også aktuel for Carl, men hans oplevelse af fordømmelse er *ikke* forårsaget i den sognekirke, som han er tilknyttet, men derimod forårsaget gennem Indre Mission.

hovedsageligt, fordi der ikke er nogen bred kirkelig konsensus om disse kriterier.³¹ Det er gennemgående, at problemstillingen primært opstår på de områder, hvor kirken er modkultur,³² fordi den har et andet værdisæt end det generelle samfund.

Det er en væsentlig indvending, at både Dina og Else forblev i deres kirkelige fællesskab, som 'ikke-medlemmer', selv om de oplevede en form for fordømmelse på grund af medlemskravene. Denne indvending antyder, at valgmenighedernes medlemskrav kan opfattes som dømmende, men dog ikke mere end at Dina og Else forblev tilknyttet til deres kirke og til troen.

Jeg antager, at valgmenighederne har to hovedhensigter med bestemte medlemskrav. Dels en pointering af, at medlemskab inkluderer et medejerskab i menigheden, hvorfor medlemmerne også har medansvar og indflydelse for kirkens praksis. Dels en opfordring til, at mennesker må indse deres fejltrin og ændre adfærd.

Men ud fra Dina og Elses oplevelse, mener jeg ikke, at bestemte medlemskrav er den bedste måde til at opfylde de to hovedhensigter. Der er stor risiko for, at kirkens hjælp og retledning får et forkert fokus for de involverede, hvis vejledningen samtidig bliver et spørgsmål om deres mulighed for medlemskab. Jeg vil ikke anfægte valgmenighedernes forpligtelse til at undervise og vejlede om bibelsk levevis,³³ men jeg mener, at valgmenighedernes grænse skal *rykkes*, fordi medlemskravet har en kant, som virker *for* dømmende i nutidens samfund.

På baggrund af min undersøgelse er mit tentative forslag at rykke grænsen og de særlige krav til dem, som er *front-ledere* i menigheden. Det indebærer, at folk *altid* kan blive og være medlem og samtidig vide, at der ligger en særlig forpligtelse over at blive leder. Forslaget vil ikke løse hele problemstillingen, for det indebærer stadig en udfordring til at bestemme 'de særlige krav', og ved hvilke former for lederskab, kravene skal gælde. Men forslaget vil formentlig give en bedre platform for, at den overordnede ledelse i menigheden kan diskutere med og vejlede den enkelte, *uden* at det bliver et spørgsmål om deres mulighed for medlemsskab.

³¹ Grube & Østergaard efterspørger ligeledes et behov for at udfolde et grundlæggende fælles DNA, "som mennesker kan referere til, snarere end at mennesker, for at blive en integreret del af kirken, skal forholde sig til [...] indholdet af hele 'pakken'" (Grube 2006, 118).

³² Her er det min generelle opfattelse, at det primært drejer sig om ægteskabsetik og forvaltning af penge.

³³ Nogle valgmenigheder (herunder de valgmenigheder, som er impliceret i denne opgave) afholder medlemskurser til bl.a. at forklare denne forpligtelse. Det er mit indtryk, at det er en god og hensigtsmæssig model i mange situationer, men på baggrund af min undersøgelse, mener jeg ikke, at modellen løser problemstillingen omkring medlemskravene tilfredsstillende.

3.1.2. Kristendomskurser

Alle fem respondenter har været på et kristendomskursus i forbindelse med deres omvendelse. Anne, Birte og Carl var på et kristendomskursus før de blev omvendt, mens Dina og Else var efter deres omvendelse. Ingen af respondenterne angiver eksplicit kristendomskurset som en direkte medvirkende årsag til, at de blev omvendt. Alligevel mener jeg, der er en tydelig tendens til, at kristendomskurserne spiller en afgørende rolle. Alle fem respondenter beskriver kristendomskurserne som en naturlig del af deres forløb, og kurserne har vist sig at have to primære fordele, ifølge min undersøgelse. For det første medvirker kurserne til, at de involverede får gode relationer til andre folk i kirken og derigennem får en anledning til at blive en del af et større kirkeligt fællesskab. For det andet giver kurserne rum for, at de nye kan forholde sig til centrale spørgsmål eller anfægtelser ift. kristendommen.³⁴

3.1.3. Gudstjenester

Alle fem respondenter har givet tydeligt udtryk for, at de er blevet meget overvældede af at være til *gudstjeneste*. Først og fremmest er det en tydelig tendens, at *lovsang* og fællesskabet om at lovsynge, spiller en stor rolle for respondenternes positive oplevelse af gudstjenesten. Respondenterne beskriver, at lovsangen skal være involverende og forståelig. Lovsangen har ofte givet respondenterne en følelse af, at der var en særlig kraft til stede, som de er blevet meget overvældede over. Samtidig kritiserer flere af respondenter de traditionelle salmer, fordi de slet ikke får noget ud af dem. Ud over lovsangen nævner respondenterne flere forskellige elementer, som værende vigtige i forbindelse med en gudstjeneste:

- At prædiken er forståelig og relevant ift. konkrete udfordringer i deres liv.³⁵
- At der var et stort fremmøde af andre mennesker.
- At de fik en åben velkomst allerede ved indgangsdøren.
- At de fik mulighed for forbøn.

Dette angiver en gennemgående tendens om, at folk, der ikke normalt kommer til gudstjeneste, er meget opmærksomme på de elementer til en gudstjeneste, som er letforståelige, følelsesprægede og involverende. Ift. min undersøgelse er det dog væsentlig at påpege, at 80% af respondenterne er yngre end 40 år, hvorfor der er mulighed for, at folk, der er ældre, vil sætte større pris på det stille rum.

Samtidig er det tankevækkende, at alle fem respondenter har fået en forståelse for deres skyld over for Gud og deres behov for en frelser. Dette antyder, at kirken i forbindelse med en prædiken eller undervisning på kristendomskurser, *også* ud fra en pragmatisk synsvinkel,

³⁴ Morten Skrubbeltrang (2012b, 58) fremhæver tilsvarende, at folkekirken bør skabe et miljø for samtalen hvor folk ikke fra starten føler, at der er rigtige og forkerte svar.

³⁵ Det fremhæves også af Grube & Østergaard (2006, 115), at kommunikationen af indholdet i den kristne tro skal gøres med letforståelige termer, der giver mening ind i vores kontekst.

fortsat bør prioritere en tydelig og konkret påtale af, at mennesker er skyldige og derfor har brug for Guds tilgivelse.

3.1.4. Guds indgriben

Relationer i kirken, samt deltagelse i kristendomskurser og gudstjenester, har vist sig at være vigtige platforme, hvor respondenternes omvendelsesproces tog deres første skridt. Men alle fem respondenter fremhæver eksplicit en indgriben fra Gud som det afgørende skridt ift. deres omvendelse. Denne vished om betydningen af Guds indgriben er helt fundamental, og vidner om, at den enkelte kirke kan gøre meget for at hjælpe flere mennesker til omvendelse, men i sidste ende afhænger det hele af Guds indgriben.

Det er samtidig essentielt, at respondenterne tillægger den konkrete følelse af at kunne *mærke Gud* afgørende betydning. Sammenholdt med respondenternes forhold til lovsang, viser det, at en omvendelse er motiveret af nogle stærke følelsesladede elementer.³⁶

3.2. Adfærdsændringer hos de omvendte

I det følgende vil jeg med udgangspunkt i tre overordnede temaer beskrive, hvilke adfærdsændringer der, ifølge min undersøgelse, typisk forekommer efter en omvendelse. De overordnede temaangivelser karakteriserer *også* de bærende motivationsfaktorer for, at de omvendte ønsker at ændre adfærd. De tre temaer er: Tilværelsesforståelse, selvforståelse og kirkeengagement.

Det er væsentligt at bemærke, at alle fem respondenter finder den *fundamentale motivation* i overbevisningen om, at Gud ved, hvad der er bedst for dem. Samtidig udviser alle fem stor bevidsthed om Bibelens autoritet og vejledning til, hvordan man skal leve.

3.2.1. Tilværelsesforståelse

For fire ud af fem sker der en tydelig ændring i deres tilværelsesforståelse. Dina udviste, som den eneste, ikke en tydelig ændring i sin tilværelsesforståelse, hvilket formentlig skyldes, at hun også inden omvendelsen var bevidst om den kristne tilværelsesforståelse ift. hendes etiske beslutninger. Ændringen i respondenternes tilværelsesforståelse kommer særligt til udtryk ift. deres syn på materialisme og deres ønske om at gøre godt mod andre mennesker. Derudover nævner fire ud af fem, at de har fået en helt ny glæde og taknemmelighed over livet, og en ny forståelse for ægteskabet, selv om det i visse tilfælde har indebåret nogle konflikter.

Respondenternes syn på materialisme ændres ved, at de ser *større værdi i at give* til andre og *mindre værdi i at eje* mange ting. Deres syn på materialisme ændrede sig forholdsvis

³⁶ Grube & Østergaard (2006, 105) fremhæver en såkaldt 'åndelig oplevelse' som et startskud til en videre samtale med mennesker fra et kirkeligt fællesskab.

hurtigt, og tre af respondenterne³⁷ udviste endda drastiske ændringer ift. deres materielle prioriteringer.

Respondenternes ændrede tilgang til at gøre godt mod andre kommer særligt til udtryk ved, at godhed blev en vigtig *prioritering* for dem. Før omvendelsen betragtede de blot næstekærlighed som et godt værdisæt, men efter omvendelsen blev de meget reflekterede og opøgende omkring, hvordan de kan hjælpe andre.

3.2.2. Selvforståelse

Som nævnt i afsnit 3.1.3. fik alle respondenter i løbet af deres omvendelsesproces en forståelse for, at de som mennesker *er* skyldige over for Gud. Som en følge af denne nye selvforståelse, udtrykker alle respondenterne en stor bevidsthed om at leve deres liv efter Bibelens vejledning, hvilket for eksempel kan ses i deres alkoholforbrug og forhold til løgn. Samtidig påpeger fire af respondenterne trygheden ved, at Gud og det kristne fællesskab kan hjælpe dem i deres liv.³⁸

Respondenternes ændrede selvforståelse kommer desuden til udtryk ved, at de har fået en større grad af selvsikkerhed og vished om, at de er elsket. Dette afspejler sig i deres relation til folk uden for et kirkeligt fællesskab ved, at de har fået mindre bekymring over for andres syn på dem, og samtidig har fået en iver efter at dele deres tro. Denne ændring i selvsikkerhed forekommer dog *ikke* synligt hos Dina, hvilket formentlig skyldes, at hun fortsat har svært ved at opgive forestillingen om sig selv som værende uden for det egentlige kristne fællesskab.

For fire af respondenterne indebar omvendelsen et efterfølgende opgør ift. deres familie, fordi familiernes reaktion i form af manglende forståelse eller decideret afvisning har vist sig som en vanskelig udfordring. Anne og Birte havnede tilmed i et stort dilemma ift., om deres familie ville blive frelst eller fortabt. Ingen af respondenterne gav dog afkald på deres nye forhold til kirken som følge af konflikten med familien.

3.2.3. Kirkeengagement

Det ligger i selve betydningen af betegnelsen 'intensifikationsomvendelse', at det vil medføre et øget kirkeengagement. Derfor er det ikke overraskende, at alle fem respondents kirkeengagement voksede efter omvendelsen. Men ændringen er tankevækkende, fordi den var så tydelig i alle fem tilfælde. Således blev alle fem respondenter dybt involveret i menighedens fællesskab og aktive deltagere til gudstjenester. Alle fem respondenter nævner eksplicit betydningen af, at de kan bidrage med noget til menighedslivet, og at de gennem

³⁷ Dette gælder Anne, Carl og Else.

³⁸ Det påpeges endvidere af Grube & Østergaard, at det "er afgørende, hvordan de [omvendte] oplever, at fællesskabet i praksis håndterer det, at de bringer en 'krise' med sig" (Grube 2006, 105).

deres engagement har fået nye og gode relationer i kirken. Det bekræfter, at kirkerne bør være åbne og opsøgende ift. at involvere nyomvendte i kirkens aktiviteter.

3.3. Konklusion

På baggrund af min undersøgelse vil jeg konkludere *følgende hypoteser for, hvad der er de udslagsgivende faktorer for en intensifikationsomvendelse:*

1. Vedvarende relationer med jævnaldrende, som åbent inviterer til kirkelige arrangementer.
2. Kristendomskurser med god plads til at diskutere essentielle spørgsmål om kristentroen og kristenlivet, samt mulighed for at opbygge nye relationer til folk i kirken.
3. Gudstjenester med fokus på elementer, der er inddragende, letforståelige og karismatisk prægede.
4. Stor påpasselighed fra kirkens side om at finde en god balance mellem stor åbenhed og konkret bibelsk vejledning, som ikke virker unuanceret dømmende.
5. En indgriben fra Gud som den afgørende faktor ift., at omvendelsen træder endeligt igennem – både i lyset af, at omvendelsen sker ved Guds kraft og respondenternes følelse af at mærke Gud.

Overordnet set er det mit indtryk, at disse faktorer er velkendte i folkekirkeligt regi, men jeg mener, at der er nogle pointeringer, som er væsentlige. For det første står det klart, at kirkelige arrangementer ikke hjælper meget, uden vedvarende relationer mellem folk der er henholdsvis aktive og passive i deres kirkelige engagement. Store arrangementer er ikke ligegyldige, men relationerne har den bærende betydning. For det andet mener jeg, at enhver menighed bør udbyde én eller flere former for kristendomskursus. Et kristendomskursus har vist sig at være relevant i flere forskellige faser af de omvendelsesprocesser, som mine respondenter har gennemgået. Som opfølgning på disse kurser vil det være vigtigt, at kirkens ledere ikke har berøringsangst over for spændingsforholdet mellem ønsket om at udvise total åbenhed og forpligtelsen til at vejlede om bibelsk levevis, da mange deltagere sandsynligvis har været i berøring med denne problemstilling. For det tredje mener jeg, at lovsang og andre elementer i gudstjenesten, der er letforståelige og inddragende, har så tydelig en effekt, at enhver menighed bør opprioritere ansættelser og vedvarende initiativer, som har udpræget fokus på dette område.

På baggrund af min undersøgelse er det tydeligt, at en omvendelse medfører adfærdssændringer. Respondenternes nye tilgang til Bibelen spiller en afgørende rolle som

motivationsfaktor for at ændre adfærd. Jeg vil fremhæve *følgende hypoteser om, hvilke adfærdsændringer en omvendelse implicerer*:

1. En ændret tilværelsesforståelse, som særligt kommer til udtryk gennem et nyt forhold til materialisme, ægteskabsetik, samt en øget prioritering til at udvise godhed over for andre mennesker.
2. En ændret selvforståelse, som særligt kommer til udtryk gennem et nyt forhold til alkohol og løgn, samt øget selvsikkerhed om deres værdi som mennesker.
3. Et øget kirkeengagement ift. gudstjenester samt involvering i fællesskaber og arbejdsteam.
4. Et fornyet forhold til nære venner og familie, som ikke deltager aktivt i kirken – typisk forekommende ved, at de pårørende tager afstand til den omvendte eller ved, at den omvendte vil forsøge at inddrage og omvende sine nære relationer.

Min undersøgelse viser i alle fem tilfælde, at en omvendelse implicerer nogle mærkbare adfærdsændringer. Ændringerne sker dog i meget forskellig hastighed – noget sker straks, mens andre, typisk mere følsomme eller modkulturelle aspekter, ændres hen ad vejen.

Det er mit håb, at denne nye viden kan bruges som vejledning og grobund til at udfolde mere konkrete initiativer i den enkelte menighed.

Abstract

In this project I examine *why some people get through an intensificationconversion from culturechristianity to churchchristianity or charismatic christianity in the Danish National Church, and what changes such a conversion has for their behavior?*

Statistics shows that 79,8% of the Danish population are members of the Danish National Church, while only approximately 2,5% are *active* in their membership. Associate professor in Practical Theology at the University of Copenhagen Hans Raun Iversen has introduced the terms *culturechristianity*, *churchchristianity* and *charismatic christianity* to describe the relation between different types of christians in Denmark. The term *culturechristianity* identifies the large group of christians who have a *passive affiliation* to the Danish National Church. When an individual, who has a passive affiliation to a religious group, becomes active in its religious commitment, conversion research calls it an *intensificationconversion*.

My research material is five semistructured qualitative interviews with people in Aarhus, who have experienced a shift in their affiliation to the Danish National Church, after the age of 20 years. The conclusions are based on an analysis of each of the five conversions and a study of the tendencies.

In the case of decisive factors for an intensificationconversion, I have constructed five hypotheses. The hypotheses emphasize (1) relations with peers, (2) Alpha courses, (3) services with elements which are involving, charismatic and easy to understand, (4) huge awareness of searching a good balance between full openness and concrete biblical guidance, (5) and finally a divine intervention as the crucial event.

In the case of changes in behavior after the conversion, I have constructed four hypotheses. The hypotheses emphasize (1) a modified understanding of life, especially in terms of materialism, marriage ethics and an increased priority in doing goodness (2) a modified self-understanding, especially regarding alcohol, lies and their self-confidence, (3) an increased engagement in activities and fellowships of the church, (4) and renewed relation to friends and family who do not participate actively in the life of church – either through rejection by the relatives, or an increased eagerness from the converted to involve the family in the church.

Bilag 1: Samtykkeerklæring til interviews

Dette interview vil sammen med fire andre interviews danne basis for min bacheloropgave på Menighedsfakultetet, Aarhus.

I min bacheloropgave ønsker jeg at undersøge to overordnede spørgsmål:

1. Hvorfor oplever nogle mennesker en omvendelse fra at være passivt medlem af folkekirken til et aktivt engagement i kirkens liv og sociale netværk?
2. Hvad implicerer en sådan omvendelse for deres adfærd?

Med omvendelse mener jeg en 'intensifikationsomvendelse', som optræder, når et passivt medlem af en religiøs gruppering, bliver aktiv i sit religiøse engagement. Jeg er særligt interesseret i, hvordan folkekirker og valgmenigheder kan hjælpe endnu flere til at foretage en sådan omvendelse. Mit mål er derfor at undersøge de udslagsgivende omstændigheder ved din omvendelse.

Nogle af mine spørgsmål er allerede formuleret, og derfor vil jeg gerne sende spørgsmålene til dig et par dage inden interviewet, så du har mulighed for at forberede dig. Undervejs i samtalen vil jeg også stille mere målrettede spørgsmål for at sikre en korrekt forståelse af dine svar og for at give fleksibilitet til opfølgning, hvor det vil være relevant.

Alle interviews vil blive optaget, og jeg vil bruge citater fra optagelserne i min opgave, men der er ingen andre end undertegnede, samt censor og vejleder, der vil få adgang til lydfilerne. Hvis du ønsker at få del i din specifikke optagelse, vil jeg med glæde dele den med dig, ligesom du også er velkommen til at få konklusionerne, som jeg baserer på mine interviews.

Alle respondenter vil optræde anonymt i min opgave gennem et opdigtet navn. Hvis du ønsker yderligere anonymitet, vil jeg være åben for dine ønsker.

Du kan til enhver tid opgive eller forlade dit interview, hvis du ønsker det, uden at det vil få nogle konsekvenser for dig. Jeg vil gennem hele processen bestræbe mig på at spørge åbent, respektfuldt og fordomsfrit.

Hvis du på baggrund af ovenstående beskrivelse ønsker at medvirke i dette interview, bedes du underskrive med navn og adresse.

Navn: _____

Adresse: _____

Dato og underskrift: _____

Mange tak for din hjælp!
Kristoffer Bruun Simonsen

Bilag 2: Brev til respondenter

Kære _____

Endnu engang tak for dit samtykke til at deltage i min interview-undersøgelse af, hvorfor nogle mennesker oplever en omvendelse fra at være kulturkristne til at være kirkekristne, og hvad det implicerer for deres adfærd.

Jeg regner med, at vi mødes ?? d. ?? april kl ?? på ??

Min primære interesse er at høre om din omvendelse ud fra din synsvinkel, og lære af dine oplevelser. De fire nedenstående spørgsmål er tænkt som en ramme for vores samtale. Undervejs i samtalen vil jeg supplere med at stille opfølgende eller opklarende spørgsmål, men jeg håber, du kan bruge nedenstående spørgsmål som en åben indgang til, at du fortæller frit og ærligt om din omvendelse og dets følger.

1. Fortæl om din omvendelse, sådan som du husker den?
2. Hvad var udslagsgivende for, at du blev omvendt?
3. Hvordan vil du beskrive dit forhold til folkekirken nu?
4. Hvilken forskel gør dit nye forhold til kirken i din hverdag?

Med venlig hilsen
Kristoffer Bruun Simonsen

Bilag 3: Interviewguide

Briefing

- Gennemgang respondentens etiske rettigheder og underskrift af samtykkeerklæring.
- Min primære interesse er at høre historien fra din vinkel, og lære af din oplevelse.
- Undervejs vil jeg stille opfølgende eller opklarende spørgsmål.³⁹

Spørgsmål

1. Fortæl om din omvendelse, sådan som du husker den?
 - Hvordan var dit forhold til kirken, før du blev omvendt?
 - Hvad fik dig til at komme i kirken de første gange?
 - Hvordan oplevede du det at komme i kirken de første gange?
 - Hvad holdte interessen ved ilden?
 - Hvornår vil du mene, at du blev omvendt?
 - Hvor lang tid strakte det sig over?
 - Havde du nogle kampe eller konflikter undervejs i forhold til din omvendelse, inden du blev omvendt?
2. Hvad mener du var udslagsgivende for, at du blev omvendt?
 - Var der nogle relationer eller oplevelser, som du spillede en særlig rolle?
 - Tror du det samme element vil kunne hjælpe andre til at blive omvendt?
3. Hvordan vil du beskrive dit forhold til kirken nu?
 - Hvilken betydning har omvendelsen haft for dit engagement i kirken?
 - Er der noget, som har udfordret din tro?
 - Hvordan forholder du dig til dem, som du delte ståsted med, inden du blev omvendt?
4. Gør dit forhold til kirken en forskel i din hverdag?
 - Er der noget du gør/ikke-gør, som du gjorde/ikke-gjorde tidligere?
 - Har du oplevet, at din oplevelse har sat krav til din adfærd?
 - Hvad indebar det for din forståelse af dig selv, at kalde dig omvendt?

Debriefing

³⁹ Ud for streg-punkterne har jeg noteret, hvad disse opfølgende spørgsmål som udgangspunkt vil fokusere på.

Litteraturliste (selvvalgt pensum)

1. Grube, Kirsten og Østergaard, Søren (2006): *Mere end blot en søgen efter enkle svar – et studie i danske unges søgen mod kirkelige fællesskaber*. Unitas Forlag, 1. udgave, 1. oplag. Udgivet i samarbejde med Center for Ungdomsstudier og Religionspædagogik. Side 11-32; 47-119.
2. Hiebert, Paul G. (1978): “How much must Papayya ‘know’ about the Gospel to be converted?”, Et afsnit i: *Conversion, Culture and Cognitive Categories*. Gospel in Context 1. Side 24-29.
3. Ingesman, Per (2000): “Kirke, Stat og Samfund i Historisk Perspektiv”, Et afsnit i: *Den Europæiske Protestantisme og Velfærdsstaten*, Tim Knudsen, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. Side 65-86.
4. Iversen, Hans Raun (1999): “Kulturkristendom, kirkekristendom og karismatisk kristendom. Kristendomsformernes baggrund og samspil i folkekirken”, Et afsnit i *Ny Mission nr. 1: Kulturkristendom og kirke*, Jørn Henrik Olsen (red.), Dansk Missionsråd i samarbejde med Unitas Forlag. Side 6-43.
5. Jacobsen, Tonny (2010): *The process of christian conversion and discipleship within a post-christendom, post-modern context with special reference to evangelical-charismatic, free-churches in Denmark*. Afhandling til University of Wales, Trinity St David. Upubliceret papir. Side 160.
6. Kvale, Steinar (1997): *InterView – en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag a/s, København, 7. oplag. Side 17-28; 91-270.
7. Mogensen, Mogens S. & Damsager, John H. M. (2007): *Dansk konversionsforskning*, Mogensen, Mogens S. & Damsager, John H. M. (red.), Forlaget Univers. Side 7-26.
8. Skrubbeltrang, Morten (2012a): “Folkekirken i tal”. Et afsnit i: *‘Jeg er troende, men ikke religiøs’ – folkekirkens udfordring*. Rosen, Ina & Viftruft, Lars Buch & Skrubbeltrang, Morten, 1. udgave, 1. oplag, Kirkefondet. Side 13-18.
9. Skrubbeltrang, Morten (2012b): “Folkekirkens udfordring”. Et afsnit i: *‘Jeg er troende, men ikke religiøs’ – folkekirkens udfordring*. Rosen, Ina & Viftruft, Lars Buch & Skrubbeltrang, Morten, 1. udgave, 1. oplag, Kirkefondet. Side 53-71.

Total 391 sider

Litteraturliste (obligatorisk pensum)

I. Introduktion: Kirke i et pluralistisk samfund (80 sider)

1. Jeppe B. Nikolajsen, *Redefining the Identity of the Church: A Constructive Study of the Post-Christendom Theologies of Lesslie Newbigin and John Howard Yoder* (Oslo: Menighedsfakultetet, 2010), 3-24.
2. Stuart Murray, *Post-Christendom: Church and Mission in a Strange New World* (Carlisle: Paternoster, 2004), 1-22.
3. Jan-Olav Henriksen og Otto Krogseth, *Pluralisme og identitet: Kulturanalytiske perspektiver på nordiske nasjonalkirker i møte med religiøs og moralsk pluralisme* (Oslo: Gyldendal Akademisk, 2001), 15-24, 27-37, 67-82.

II-III: Nyortodoksi: Lesslie Newbigin (106 sider)

4. Jeppe B. Nikolajsen, *Redefining the Identity of the Church: A Constructive Study of the Post-Christendom Theologies of Lesslie Newbigin and John Howard Yoder* (Oslo: Menighedsfakultetet, 2010), 27-103.
5. J. E. Lesslie Newbigin. "The Cultural Captivity of Western Christianity as a Challenge to a Missionary Church." In *A Word in Season: Perspectives on Christian World Missions*, Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1994, 66-79.
6. J. E. Lesslie Newbigin. "By What Authority." In *A Word in Season: Perspectives on Christian World Missions*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1994, 80-97.

IV-V: Nyortodoksi: John Howard Yoder (116 sider)

7. Jeppe B. Nikolajsen, *Redefining the Identity of the Church: A Constructive Study of the Post-Christendom Theologies of Lesslie Newbigin and John Howard Yoder* (Oslo: Menighedsfakultetet, 2010), 107-186.
8. John H. Yoder, "The Way of Peace in a World at War" i: *He Came Preaching Peace* (Scottsdale: Herald Press, 2004), 17-29.
9. John H. Yoder, "I Have Called You Friends" i: *He Came Preaching Peace* (Scottsdale: Herald Press, 2004), 30-36.
10. Jeppe B. Nikolajsen og Lasse H. Iversen, "Missional kirke i et pluralistisk samfund" i: *Missional kirke – en introduktion*, redigeret af Jeppe B. Nikolajsen (Fredericia: Kolon, 2012), 127-144.

VI: Offentlig debat i et pluralistisk samfund (141 sider)

11. Søren Flinch Midtgaard, "John Rawls" i: *Klassisk og moderne politisk teori*, redigeret af Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen (København: Hans Reitzels Forlag, 2009), side 695-706.
12. NN, *Jürgen Habermas: Rekonstruktion af fornuftspotentialet i det moderne samfund*, 1-26 (upubliceret manuskript).
13. Melissa Yates, "Rawls and Habermas on Religion in the Public Sphere" i: *Philosophy & Social Criticism* 33, nr. 7 (2007): 880-891.
14. Kyle D. Bennett og Jeppe B. Nikolajsen, *The Practice of Pluralism: Jeffrey Stout and Abraham Kuyper on Religion and Civil Solidarity* (artikel under udgivelse): 1-18.
15. Jeffrey Stout, "Religious Reason in Political Argument" i: *Democracy & Tradition* (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2004), 63-91.
16. Jeffrey Stout, "Secularization and Resentment" i: *Democracy & Tradition* (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2004), 92-117.
17. Jeffrey Stout, "The New Traditionalism" i: *Democracy & Tradition* (Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2004), 118-139.

VII: Kristen etik og et pluralistisk samfund (100 sider)

18. Svend Andersen, *Som dig selv. En indføring i etik* (Frederiksberg: Anis, 2003), 119-144.
19. Ulrik B. Nissen, "Martin Luthers indholdsbestemmelse af den naturlige lov" i: *Ichthys* nr. 4 (1996): 11 sider.
20. Svend Andersen, *Løgstrup* (Frederiksberg: Anis, 1995), 49-105.
21. Viggo Mortensen, "At affinde sig med pluralismen er åndelig dovenskab. Løgstrup og det multireligiøse" i: *Menneskets ondskab og livets godhed: Løgstrups filosofi om tilværelsen* (Aarhus: Aarhus Universitet), 162-169.

VIII: Luthersk teologi og et pluralistisk samfund (150 sider)

22. Jeppe B. Nikolajsen, "Den lutherske teologi og det multikulturelle samfund" i: *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 38, nr. 3 (2011): 1-3.
23. Jeppe B. Nikolajsen og Lasse H. Iversen, "Mod en missional luthersk ekklesiologi" i: *Missional kirke – en introduktion*, redigeret af Jeppe B. Nikolajsen (Fredericia: Kolon, 2012), 167-178.
24. Martin Luther, *Om den verdslige øvrighed* (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag), 74-187.
25. William H. Lazareth, *Christians in Society: Luther, the Bible and Social Ethics* (Minneapolis: Fortress Press, 2001), 58-138.

Total 693 sider